

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА КРИМІНОЛОГІЇ
ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК СУСПІЛЬНА ПРОБЛЕМА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ В УКРАЇНІ

Матеріали Всеукраїнської студентської наукової конференції

(Харків, 4 листопада 2016 року)

У двох томах

За редакцією *А. П. Гетьмана, Б. М. Головкина*

Том 1

Харків
«Право»
2016

УДК 343.9(477)
ББК 67.9(4УКР)61
3-68

Редакційна колегія:

д-р юрид. наук, проф. Б. М. Головкін (голова);
канд. юрид. наук, доц. К. А. Автухов (відповідальний секретар);
канд. юрид. наук, доц. В. В. Пивоваров;
канд. юрид. наук, доц. М. В. Романов;
д-р юрид. наук, проф. О. Ю. Шостко;
канд. юрид. наук, асист. О. В. Новіков

Злочинність як суспільна проблема та шляхи її вирішення в Україні : матеріали Всеукр. студ. наук. конф., м. Харків, 4 листоп. 2016 р. : у 2 т. / за ред. А. П. Гетьмана, Б. М. Головкіна. – Т. 1. – Х. : Право, 2016. – 166 с.

ISBN 978-966-937-086-0

ISBN 978-966-937-087-7 (т. 1)

ISBN 978-966-937-087-7 (т. 1)
ISBN 978-966-937-086-0

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2016
© Видавництво «Право», 2016

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРИРОДЖЕНУ ЖЕРТВУ

Одним із дискусійних питань теорії кримінології та віктимології залишається поняття «природженої жертви» злочину. Ряд вчених відстоюють точку зору, згідно з якою будь-яка особа може стати жертвою злочину, залежно від зовнішніх факторів та ситуації, що склалася, а те, що одна й та ж особа стає жертвою того самого злочину чи подібного злочину проти себе, стається лише в незначній кількості і брати це до уваги не варто. У той же час інші дослідники наголошують на тому, що зовнішні фактори хоч і мають важливий вплив, але не варто відкидати і внутрішній стан особи, її психологічні особливості, поведінку, адже завдяки цьому вона може свідомо чи несвідомо ставати жертвою злочину знову і знову.

Досить довгий час вважалося, що при вчиненні злочину є активні (злочинець) та пасивні суб'єкти (жертва), та згодом така думка поступається іншій про те, що жертва також є активним суб'єктом злочину, вона може піддаватися, спонукати, сприяти чи взагалі викликати бажання в особи вчинити проти неї злочин. Тобто існує прямий зв'язок між детермінацією злочинної поведінки та віктимністю вчинку.

В одній із праць зазначається: «Якщо ми вважаємо, що є природжені злочинці, то мають бути і природжені жертви» [3, с. 119]. Звісно, питання генетичних чи біологічних властивостей стати жертвою нас не цікавить, ми намагатимемося виокремити психологічні риси цієї групи людей.

Якщо говорити про визначення поняття природженої жертви, то можна сказати, що це особа, яка кілька разів може піддаватися вчиненню проти неї одного й того ж або інших видів злочину. Психологи наголошують на тому, що дійсно, особа може мати певну патологію, яка не надаватиме їй можливості в подібній криміногенній ситуації діяти інакше, адже вона не знає іншої поведінки, нездатна об'єктивно оцінити ситуацію, що склалася, щоб уникнути її наслідків [5, с. 451].

Так само досить поширеною є думка про те, що дівчинка, яка з дитинства спостерігала за насиллям батька над матір'ю, в майбутньому теж може очікувати такої самої поведінки від свого чоловіка і має більше шансів стати жертвою такого самого насилля, ніж дитина, яка виросла у протилежній сім'ї. Так, спостереження за самим процесом насилля у родині не є гарантом того, що дитина також буде піддана ним, адже у дію вступають особливості психіки. Одні оберуть поведінку, яка сприятиме насиллю, інші оберуть протилежну яка мінімізує ризики вчинення злочину.

На думку О. В. Губанової, у зоні найбільшого ризику стати жертвою звалтування є жінки, які ведуть антисоціальний спосіб життя, повії та підлітки [2, с. 264]. Вона скористалася статистичними даними, які вказували, що жінки, які перебувають у незнайомих чи малознайомих компаніях, ведуть розпусний, антисоціальний спосіб життя або не мають досвіду спілкування чи піддаються впливу інших осіб (зазвичай підлітки), стають жертвами цього злочину значно частіше і неодноразово. Звісно, така думка має право на існування, але не варто забувати, що звалтування є латентним злочиним, а тому говорити про об'єктивність статистичних даних не варто.

Інші вчені при дослідженні цього питання зверталися на повторність вчинення щодо особи викрадення її майна. Ними зазначалося, що при повторності вчинення цього злочину особа не зживає додаткових засобів захисту майна чи не намагається мінімізувати ризики вчинення цього злочину, в деяких випадках вона навіть повторює та самі помилки, що і попереднього разу, наприклад: продовжує хизуватися своїми статками чи придбаним майном, легковажно відноситься до захисту майна, зберігає його на видному місці чи у легкодоступних місцях тощо.

Таким чином, відбувається залежність між типом злочину та характером людини. У той же час психологи виділяють деякі риси характеру, якими може бути наділена потенційна жертва злочину, серед них: така особа підсвідомо бажає отримати співчуття від оточуючих, почуття жалю

та підтримки; вона ніби запрограмована на почуття власної безпорадності чи безпомічності небажанням змінювати власне становище чи небажанням вирішувати життєві проблеми, зазвичай мають занижену самооцінку, залякані, занадто метушливі, нездатні критично оцінити ситуацію що складається, інколи на несвідомому рівні здатні до засвоєння віктимної поведінки та її відтворенні у подібних ситуаціях тощо.

Незважаючи на те, що більшість теоретиків вважають що поняття природженої жертви не існує, що це лише штучне поняття, яке застосовується лише при класифікації виду жертв злочину. Але, на нашу думку, таке поняття має право на існування, адже особа не завжди діє свідомо та під впливом лише зовнішніх чинників, її мозок може задіяти і емпіричну пам'ять, генетичні дані, які і вплинуть на поведінку особу та подальший розвиток подій. Ми не виключаємо, що розвиток вчення про природжену жертву матиме більш теоретичний характер та все одно дослідження цього питання може знадобитися і у практичній діяльності кримінологів, психологів тощо.

Список літератури

1. Головкін Б. М. Поняття латентної віктимізації від злочинних посягань / Б. М. Головкін // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. // Право. – 2015. – № 29. – С. 78–89.
2. Губанова О. В. Соціально-демографічні та поведінкові особливості жертви зґвалтування: віктимологічний аспект / О. В. Губанова // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». – 2009, т. 22 (61). – С. 262–266.
3. Давиденко В. Л. Віктимологія як галузь кримінологічної науки / В. Л. Давиденко // Європейські перспективи. – 2014. – № 8. – С. 118–121.
4. Кулієв А. Ю. Співвідношення детермінованості та свободи волі у віктимній поведінці суб'єкта / А. Ю. Кулієв // Право України. – 2014. – № 6. – С. 470–475.
5. Чаплак Я. В. Віктимність як соціально-психологічна проблема сучасності / Я. В. Чаплак, Г. В. Чуйко // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – 2014. – № 10. – С. 447–459.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. С. Ю. Лукашевич

І. І. Ланій,
студентка 5 курсу 16 групи
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків

ПРИЧИНИ ЗЛОЧИННОСТІ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ

За останні роки в Україні кількість скоєних злочинів неповнолітніми істотно зменшилась. Якщо у 1992 р. було зареєстровано майже 35 тис. таких злочинів, у 2013 р. – всього 8, 8 тис., то у 2015 р. цей показник сягає 7171 злочину. Питома вага злочинів, вчинених неповнолітніми або за їх участю, у загальній злочинності в останні роки складає 5–6% [6].

Проте така позитивна динаміка не повинна вводити нас в оману. Зменшення кількості злочинів, вчинених неповнолітніми, пов'язане з тим, що робота усіх правоохоронних органів і, зокрема, кримінальної міліції у справах дітей, є неефективною і, як наслідок, під час складання звітності штучно створюється потрібна «картина». Більше того, більшість злочинів, що вчинили неповнолітні, є латентними, через те, що реєструються тільки тоді, коли вдалося встановити особу злочинця.

Слід виявити основні фактори, які провокують неповнолітніх вчиняти злочини, а саме:

1. На злочинність неповнолітніх передусім впливають загальні криміногенні фактори (на макрорівні), які є наслідком глибинних політичних, соціально-економічних, морально-психоло-